Socialutskottets betänkande 1987/88:14

om vissa anslag till omsorg om barn och ungdom (prop. 1987/88:100 bil. 7 delvis)

SoU 1987/88:14

Sammanfattning

I betänkandet behandlas i proposition 1987/88:100 bil. 7 framlagda förslag under F 2–F 4: Bidrag till hemspråksträning i förskolan, Barnmiljörådet samt Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

I ett antal motioner från samtliga partier föreslås att ett bidrag till adoptionskostnader införs.

För att förhindra att ekonomiskt svaga grupper utestängs från möjligheten att adoptera och att adoptivbarn inte får syskon anser utskottet att ett bidrag till adoptionskostnader bör införas från den 1 januari 1989. Bidraget bör, enligt utskottet, uppgå till 50 % av kostnaderna, dock högst 20 000 kr. vid varje adoptionstillfälle. Bidraget bör inte vara skattepliktigt. Utskottet uttalar att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag om ett sådant bidrag. Vad utskottet anfört föreslås riksdagen ge regeringen till känna. Utskottets vpk-ledamot reserverar sig till förmån för ett förslag om att riksdagen redan nu skall besluta om införande av bidraget.

Med anledning av en motion (s) konstaterar utskottet att familjerådgivningen är av stort värde. Utskottet vidhåller att regeringen skyndsamt bör ta upp frågan om hur familjerådgivningsverksamheten skall kunna tryggas. Detta föreslås riksdagen ge regeringen till känna. Utskottets s-ledamöter reserverar sig och hänvisar till att det kan förutsättas att socialstyrelsen kommer att behandla denna fråga med förtur.

Utskottet behandlar vidare ett flertal motioner (s, m och c) om föräldrautbildning samt en motion (fp) om skyddsombud för barnolycksfall, en motion (s) om en statlig barnombudsman och en motion (c) om handlingsprogram för barn i storstadsmiljö. Utskottet avstyrker dessa motioner.

Fp-ledamöterna reserverar sig till förmån för ett yrkande om skyddsombud för barnolycksfall. Utskottets c-ledamöter reserverar sig beträffande föräldrautbildning och beträffande handlingsprogram för barn i storstadsmiljö.

1 *Riksdagen 1987/88. 12 saml. Nr 14*

Proposition 1987/88:100 bil. 7

1. F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt F 2 (s. 107–108) och hemställer

1. att riksdagen godkänner de i propositionen angivna riktlinjerna för statsbidrag till hemspråksträning i förskolan,

2. att riksdagen till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 30 300 000 kr.

2. F 3. Barnmiljörådet

Regeringen har under punkt F 3 (s. 108–109) föreslagit riksdagen att till Barnmiljörådet för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 3 754 000 kr.

Motioner

1987/88:So236 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall.

1987/88:So270 av Karin Söder m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen begär att regeringen låter barnmiljörådet, med beaktande av vad som anförts i motionen, utarbeta ett samlat och övergripande handlingsprogram för barn och storstadsmiljö.

1987/88:So622 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till kännna vad i motionen anförts om inrättandet av en statlig barnombudsman.

Utskottet

Barnmiljörådet är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Instruktion för barnmiljörådet framgår av särskild förordning (1980:572).

Barnmiljörådets verksamhet omfattar olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barnmiljöområdet. Vidare arbetar rådet med särskild information inom dessa områden genom skrifter, konferenser, utställningar, seminarier m.m. En referensgrupp för barnsäkerhet och en för barnmiljö är knutna till rådet i syfte att samla in erfarenheter, stimulera och samordna olika insatser, sprida information och uppmärksamma brister i barns miljö. Rådet medverkar också i ett samarbete med de övriga nordiska länderna i barnsäkerhetsfrågor.

I *motion So236 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)* hemställs, såvitt nu är i fråga *(yrkande 1)* att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts angående skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall. I motionen

uppges att 200 000 barn i Sverige skadas så svårt att sjukhusbesök eller motsvarande är nödvändigt. Av dem måste ca 15 000 barn läggas in för vård. Olycksfall svarar enligt motionärerna för nära hälften av den totala dödligheten bland barn i landet och utgör för barn över ett år den största enskilda dödsorsaken. Den främsta olycksorsaken är utformningen av den fysiska miljön. Enligt motionärerna finns det inom barnhälsovården och skolan en öppenhet och beredskap för åtgärder mot olycksfall som gör att man med relativt enkla medel bör kunna bygga upp en skyddsorganisation med samma effektivitet som arbetarskyddet. Organisationen för elevskyddsombud bör byggas ut så att den blir heltäckande. För mindre barn bör föräldrar kunna utbildas till barnskyddsombud.

Motionsyrkanden med samma lydelse har tidigare behandlats av utskottet (SoU 1986/87:2 och SoU 1986/87:36). I betänkandet SoU 1986/87:2 om barnsäkerhet hänvisade utskottet till att det i propositionen om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården (prop. 1984/85:181) understrukits att det skadeförebyggande arbetet i kommunerna kräver ett direkt engagemang av medborgarna, folkrörelser och ansvariga samhällsorgan för att bli framgångsrikt. I propositionen hade vidare erinrats om det viktiga skadeförebyggande arbete som genom primärvården, särskilt genom barnhälsovårdens och distriktssköterskornas försorg, utförs i samband med föräldrautbildningen och i samband med hembesök inom barnhälsovården. Socialministern hade ansett det angeläget att det skadeförebyggande arbetet i denna form vidareutvecklades (prop. s. 39).

Utskottet erinrade vidare om att regeringen i juli 1986 givit socialstyrelsen i uppdrag att utreda miljö- och hälsoskyddsnämndernas skadeförebyggande verksamhet. I uppdraget låg också att belysa möjligheterna att utveckla en aktiv medborgarmedverkan. Utskottet förutsatte att socialstyrelsen därvid skulle komma att ta till vara bl.a. de erfarenheter som vunnits i de olika projekt där föräldrar och andra frivilliga engagerats som barnmiljöombud. Mot bakgrund av den då inledda utredningen var utskottet inte berett att ta ställning till de närmare formerna för bekämpande av barnolycksfall.

Motionerna avstyrktes med hänvisning härtill och till att socialstyrelsens uppdrag skulle redovisas senast den 1 juli 1987. Utredningsarbetet pågår alltjämt vid socialstyrelsen och en redovisning skall, enligt uppgift från styrelsen, ske under våren 1988. Utskottet har erfarit att styrelsen bl.a. överväger hälsoskyddslagens tillämpning på olycksrisker.

Utskottet vidhåller att riksdagen bör avvakta resultatet av socialstyrelsens utredning samt regeringens överväganden med anledning därav. Utskottet avstyrker därför motion So236 (fp) yrkande 1.

I *motion So622 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s)* yrkas att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om inrättande av en statlig barnombudsman. Motionärerna anför att det saknas en företrädare för barnen som med stöd av lagstiftning kan bevaka och åtgärda barnens intressen. Ombudsmannen skall dock inte agera i enskilda familjeärenden.

Barnmiljörådet har som uppgift att tillvarata barns intressen. Rådet handlägger som tidigare nämnts frågor rörande barns miljö och säkerhet.

Myndighetens arbete är främst inriktat på samordnings- och informationsuppgifter.

Utanför det statliga området har Rädda Barnen inrättat en syssla som "barnombudsman". Även organisationen Barnens Rätt i Samhället (BRIS) är engagerad i liknande arbete (se betänkandet SoU 1986/87:22 s. 22 f.).

I dagarna har den år 1986 i regeringskansliet tillsatta arbetsgruppen BUS (Barn-Ungdom-Samordning) överlämnat ett förslag till statsrådet Lindqvist om inrättande av en barnombudsman. Arbetsgruppen har föreslagit att barnombudsmannen skall göras till chef för barnmiljörådet. Ombudsmannen avses få i första hand en opinionsbildande uppgift. Arbetet skall utgå från all befintlig lagstiftnings effekter på barns situation i samhället. Avsikten är sålunda att ombudsmannen inte skall företräda barn och deras föräldrar i enskilda frågor. Arbetsgruppen föreslår vidare att barnmiljörådets styrelse förstärks och att rådets kansli tillförs juridisk expertis i samband med att en barnombudsman inrättas. Det föreslås också att befintlig lagstiftnings effekter på barns situation i samhället kartläggs och att behovet av en särskild barnmiljölag belyses. Arbetsgruppen BUS anser också att arbetet med lokala barnombud bör uppmuntras.

Utskottet ser positivt på åtgärder som syftar till en bättre bevakning av barnens intressen i samhället. Sådana åtgärder behövs såväl på lokal som central nivå. Ett förslag om en ombudsman m.m. från arbetsgruppen BUS har helt nyligen redovisats. Utskottet anser att regeringens överväganden med anledning av förslaget bör avvaktas innan riksdagen har anledning att överväga något initiativ i frågan. Motion So622 (s) avstyrks därför.

I *motion So270 av Karin Söder m.fl. (c)* begärs att regeringen låter barnmiljörådet, med beaktande av vad som anförts i motionen, utarbeta ett samlat och övergripande handlingsprogram för barn och storstadsmiljö *(yrkande 2)*. Enligt motionärerna krävs åtgärder på såväl övergripande plan som på detaljområden för att förbättra barns och ungdomars situation i samhället, inte minst i våra storstadsområden. I motionen tar motionärerna upp flera områden där de anser att insatser krävs, t.ex. boende- och fritidsmiljön, utbildningen, arbetstiderna för småbarnsföräldrar och TV-, film- och videoutbudet.

Motioner med motsvarande och liknande innehåll har behandlats tidigare av utskottet i olika sammanhang, senast i betänkandet SoU 1985/86:18. I betänkandet hänvisades till följande uttalande av utskottet vid riksmötet 1984/85.

Uppgiften att samordna de olika insatserna och ta mera övergripande initiativ bör enligt utskottets mening snarare åvila barn- och ungdomsdelegationen än – såsom motionärerna förordar – barnmiljörådet. Som framgått av den här lämnade redogörelsen är barn- och ungdomsdelegationen representerad i en rad olika arbetsgrupper som stöder försöks- och utvecklingsarbete som gäller barn och ungdom. Delegationen har därutöver samordnande och övergripande uppgifter. Ett uppdrag till barnmiljörådet i enlighet med motionen skulle mot denna bakgrund knappast tillföra något nytt (SoU 1984/85:17 s. 9).

Barn- och ungdomsdelegationen lämnade år 1985 en rapport (SOU 1985/33)

Några barn- och ungdomsfrågor 1982–1985. I rapporten finns en redogörelse dels för de åtgärder som regeringen vidtagit på barn- och ungdomsområdet, dels för det förberedelsearbete som bedrivits i barn- och ungdomsdelegationen och de allmänna diskussioner som därvid förts. Av rapporten framgår bl.a. att delegationen fortfarande är representerad i arbetsgrupper som stöder utvecklingsarbete vid fritidsgårdar och inom idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Delegationen har också engagerat sig i frågor som rör bl.a. föräldrars arbetstider, videovåldet, övergången skola–arbetsliv och invandrarbarns förhållanden.

I tilläggsdirektiv till barn- och ungdomsdelegationen (dir. 1986:4) anför statsministern bl.a. att delegationen i sitt fortsatta arbete bör ges möjlighet att fördjupa och bredda några allmänna, övergripande och principiellt inriktade diskussioner. För att detta skall vara möjligt bör delegationen ges en något friare ställning till det löpande arbetet i regeringskansliet. Delegationens rådgivande uppgifter bör fortsättningsvis begränsas till frågor av allmän karaktär och tvärgående frågor som hör hemma inom flera fackdepartements områden.

Den i april 1986 i regeringskansliet tillsatta arbetsgruppen BUS (Barn-Ungdom-Samordning) redovisade år 1987 en PM nr 1; Samlad ungdomspolitik – överväganden och förslag, där regeringsarbetet med barn- och ungdomsfrågorna behandlades. I en PM nr 2; Brottsförebyggande rådets arbetsgrupp för barn och ungdomsfrågor – nuläge samt överväganden och förslag, föreslår arbetsgruppen BUS att BRÅ:s nämnda arbetsgrupp sammanförs med statens ungdomsråd. I promemorian lämnas en redovisning av arbetet inom BRÅ:s arbetsgrupp. Där framgår att arbetet inriktats på skolans roll och skett i nära samarbete med skolöverstyrelsen. Arbetsgruppen har, som redovisats i det föregående, helt nyligen föreslagit att en barnombudsman inrättas vid barnmiljörådet och att rådet även i övrigt förstärks.

Vid behandlingen av den aktuella frågan våren 1986 delade utskottet uppfattningen att det är viktigt att beakta de speciella problem som storstadsmiljön kan medföra för barn och ungdomar. Det konstaterades dock att de frågor som tas upp i motionen berör flera fackdepartement och bör lämpa sig för en övergripande diskussion i barn- och ungdomsdelegationen. Utskottet ansåg därför att det inte fanns skäl att ge barnmiljörådet ett uppdrag av här aktuellt slag (SoU 1985/86:18 s. 11).

Utskottet vill betona vikten av kraftfulla insatser från samhällets sida med hänsyn till barn- och ungdomsproblemen i storstadsmiljön. Som ovan framgått är emellertid bevakningen av barn- och ungdomsfrågorna redan föremål för överväganden inom regeringskansliet. Nyligen har föreslagits att barnmiljörådet skall ges nya och utökade funktioner på området. Utskottet anser därför inte att riksdagen bör ta något sådant initiativ som föreslås i motionen. Motion So270 (c) yrkande 2 avstyrks således.

Utskottet tillstyrker den föreslagna medelsanvisningen till barnmiljörådet.

Utskottet hemställer

1. beträffande *skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So236 yrkande 1,

2. beträffande *en statlig barnombudsman*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So622,
3. beträffande ett *handlingsprogram för barn i storstadsmiljö*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So270 yrkande 2,
4. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 3 754 000 kr.

3. F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor

Regeringen har under punkt F 4 (s. 109–111) föreslagit riksdagen att till Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 3 961 000 kr.

Motioner

1987/88:So604 av Bengt-Ola Ryttar (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till internationella adoptioner.

1987/88:So608 av Gullan Lindblad och Inger Koch (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett statligt stöd om 20 000 kr. bör utgå till adoptivföräldrar i samband med varje adoption av barn.

1987/88:So611 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ekonomiskt stöd skall utgå vid adoption av utländska barn.

1987/88:So616 av Marianne Carlström m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om adoption av utländskt barn.

1987/88:So624 av Inga Lantz och Margó Ingvardsson (vpk) vari yrkas
1. att riksdagen beslutar införa ett statligt bidrag om 20 000 kr. per adopterat barn,
2. att riksdagen till bidrag till adoptioner för budgetåret 1988/89 anslår 31,2 milj.kr.

1987/88:So637 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om stöd vid internationella adoptioner i enlighet med vad som anförs i motionen.

1987/88:So638 av Jan Hyttring (c) vari yrkas att riksdagen beslutar införa ett bidrag på 30 000 kr. vid adoption.

Utskottet

En särskild utredare redovisade våren 1987 betänkandet Kostnader i samband med adoption av utländska barn (Ds S 1987:1) med förslag om bidrag vid adoption. I budgetpropositionen anmärks att utredningsförslaget har remissbehandlats och att förslaget för närvarande bereds inom socialdepartementet.

I *motion So608 av Gullan Lindblad och Inger Koch (båda m)* yrkas att regeringen ges till känna att ett statligt stöd om 20 000 kr. bör utgå till adoptivföräldrar i samband med varje adoption av barn. Motionärerna förordar att bidraget knyts till antalet barn som adopteras vid ett och samma tillfälle. De anser vidare att bidraget bör vara basbeloppsanknutet och utgå oavsett om föräldrarna adopterat barnet via en organisation eller privat. Förslag om ett bidrag av 20 000 kr. per adoption begärs även i *motion So616 av Marianne Carlström m.fl. (s)* och *motion So611 av Kersti Johansson m.fl. (c)*. I motion So611 (c) anförs att högre bidrag bör utgå vid adoption av två eller flera barn vid samma tillfälle. Motionärerna (c) hänvisar också till utredningsförslaget beträffande möjlighet att i övrigt minska adoptionskostnaderna. Även i *motion So604 av Bengt-Ola Ryttar (s)* förordas ett statligt bidrag vid adoption av utländska barn. *Bengt Westerberg m.fl. (fp)* begär i *motion So637* att regeringen återkommer med förslag om högre bidrag än i utredningen föreslagna 5 000 kr. *(yrkande 2)*.

I *motion So624 av Inga Lantz och Margó Ingvardsson (båda vpk)* yrkas att riksdagen beslutar införa ett statligt bidrag om 20 000 kr. per adopterat barn *(yrkande 1)*. I samma motion yrkas att riksdagen till bidrag till adoptioner för budgetåret anslår 31,2 milj.kr. *(yrkande 2)*.

I *motion So638 av Jan Hyttring (c)* hemställs att riksdagen beslutar införa ett bidrag på 30 000 kr. vid adoption.

Frågan om de höga kostnaderna för internationella adoptioner har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, senast våren 1986 i betänkandet SoU 1985/86:30 s. 35 f.

Vid riksmötet 1984/85, då frågan också var uppe, upplyste utskottet att regeringen avsåg att tillsätta en utredning i frågan. Utskottet anförde att enligt utskottets mening utredningens uppgift borde vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption (SoU 1984/85:17 s. 12).

Efter att år 1985 ha gett statskontoret i uppdrag att analysera kostnader och servicenivå hos de auktoriserade adoptionsorganisationerna beslöt regeringen senare samma år tillkalla en särskild utredare med uppdrag att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn. I direktiven till utredaren (dir. 1985:54) redovisas riksdagens ovannämnda uttalande. I direktiven anför statsrådet Lindqvist att det enligt hans uppfattning därför finns anledning att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn.

Vid riksmötet 1985/86 konstaterade utskottet att den aviserade utredningen om adoptionskostnaderna tillsatts och att utredningsarbetet kommit i gång. Mot bakgrund av formuleringarna i utredarens direktiv ville utskottet emellertid understryka sitt tidigare uttalande om att utredningens uppgift borde vara att utarbeta förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption. Utskottet förutsatte att regeringen skulle beakta detta när den senare hade att ta ställning till resultatet av utredningen (bet. 30 s. 35 f.).

Den särskilde utredaren redovisade, som nämnts, våren 1987 betänkandet

Kostnader i samband med adoption av utländska barn (Ds S 1987:1). Där redovisas bl.a. att sedan 1975 har i genomsnitt 1 600 adoptivbarn kommit till Sverige varje år. De totala adoptionskostnaderna uppgick 1985 till i genomsnitt 40 000 kr. per adoption av utländskt barn.

För att adoptivföräldrarna inte skall drabbas av statliga avgifter och av fördyringar som följer av den statliga styrningen av adoptionsverksamheten föreslår utredningen att ett nytt statligt bidrag skall införas. Bidraget föreslås utgå med 5 000 kr. per adoptionstillfälle att lämnas direkt till föräldrarna när adoptionen är genomförd. Bidraget bör enligt förslaget utbetalas av de allmänna försäkringskassorna efter ansökan av adoptivföräldrarna.

Kostnaden för detta bidrag och en föreslagen höjning av statsbidraget till NIA om 500 000 kr. beräknas uppgå till sammanlagt 8 milj. kr. Utredningen föreslår att detta belopp avdelas i samband med en justering av det familjeekonomiska stödet till barnfamiljerna.

För det fall regeringens överväganden skulle leda till att ytterligare statliga bidrag bör införas redovisar utredningen två olika alternativ härför. Det ena alternativet stöder i första hand adoption av barn vid ett andra adoptionstillfälle under det att det andra alternativet ger ett lika stort bidrag vid varje adoptionstillfälle (50% av schablonbelopp, dock högst 20 000 kr). Som villkor för att bidrag skall lämnas bör, enligt förslaget, krävas att adoptionsföräldrarna är bosatta här i riket vid adoptionstillfället och att adoptivbarnet inte fyllt tio år vid adoptionstillfället. Utredningen föreslår också åtgärder för att samordningsvinster m.m. skall uppnås.

Utskottet gör följande överväganden.

Det är viktigt att adoptionskostnaderna för de enskilda inte stiger till nivåer där många av ekonomiska skäl tvingas avstå från adoption. Staten har, som utskottet tidigare framhållit, ett ansvar för utvecklingen på området. Det kan konstateras att de genomsnittliga adoptionskostnaderna stigit kraftigt under 1980-talet. För att förhindra att ekonomiskt svaga grupper utestängs från möjligheten att adoptera och att adoptivbarn inte får syskon anser utskottet att ett bidrag till adoptionskostnader bör införas från den 1 januari 1989. Bidraget bör uppgå till 50 % av kostnaderna, dock högst 20 000 kr. vid varje adoptionstillfälle. Bidraget bör inte vara skattepliktigt. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag om ett sådant bidrag.

Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna med anledning av motionerna So604 (s), So608 (m), So616 (s), So611 (c), So637 (fp) yrkande 2, So624 (vpk) och So638 (c).

Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna medelsanvisningen till NIA.

Utskottet hemställer

1. beträffande *bidrag till adoptioner*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So604, motion 1987/88:So608, motion 1987/88:So611, motion 1987/88:So616, motion 1987/88:So624, motion 1987/88:So637 yrkande 2 och motion 1987/88:So638 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *medelsanvisningen*
att riksdagen till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 3 961 000 kr.

4. Föräldrautbildning m.m.

Motioner

1987/88:So270 av Karin Söder m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till riktad utbildning för föräldrar och berörda personalgrupper i syfte att förebygga och tidigt upptäcka ungdomars kristillstånd.

1987/88:So605 av Grethe Lundblad och Lena Öhrsvik (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en utvärdering av den uppsökande och förebyggande verksamheten för barn som utsätts för olämpliga uppväxtförhållanden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att familjerådgivningen utvecklas samt att föräldraverksamhet och föräldrautbildning utökas inom barnomsorg och skola.

1987/88:So610 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullföljandet av föräldrautbildning som erbjuds alla föräldrar.

1987/88:So613 av Alf Svensson (c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrautbildning.

1987/88:So639 av Alf Wennerfors (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att frågan om föräldrautbildning blir föremål för en parlamentarisk utredning.

Utskottet

I ett antal motioner tas frågor om föräldrautbildning upp.

I *motion So610 av Karin Israelsson m.fl. (c)* yrkas att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om fullföljandet av föräldrautbildning som erbjuds alla föräldrar. Motionärerna framhåller att det finns behov av föräldrautbildning även efter nyföddhetsperioden. Enligt motionärerna krävs utbildningsalternativ som passar olika föräldrars barnomsorgsformer. Det pekas på att stora variationer över landet föreligger även i fråga om första delen av föräldrautbildningen. Motionärerna anser att det finns starka skäl att följa upp det beslut om riktlinjer för utbildningen som riksdagen fattade år 1979.

I *motion So613 av Alf Svensson (c)* yrkas att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om föräldrautbildning *(yrkande 2)*. Motionären anför bl.a. att föräldrautbildning bör vara en viktig del av arbetet vid mödra- och barnavårdscentraler och på BB och en naturlig del av verksamheten vid daghem och andra förskolor. Föräldrautbildningen skall bl.a. betona ämten-

skapet som bästa grund för familjebildning och ge en motvikt till en kommersialiserad och ytlig syn på samlevnaden.

I *motion So639 av Alf Wennerfors (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär att frågan om föräldrautbildning blir föremål för en parlamentarisk utredning.

I *motion So270 av Karin Söder m.fl. (c)* hemställs att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till riktad utbildning för föräldrar och berörda personalgrupper i syfte att förebygga och tidigt upptäcka ungdomars kristillstånd *(yrkande 1)*. Motionärerna anför bl.a. att många vuxna är otrygga och osäkra i sina roller och att det därför är viktigt att kunskap och stöd ges inom området.

Riksdagen (prop. 1978/79:168, SoU 1978/79:45 rskr. 1978/79:385) godkände år 1979 allmänna riktlinjer för en allmän föräldrautbildning. Dessa riktlinjer innebar bl.a. att en allmän föräldrautbildning i anslutning till barns födelse med början år 1980 successivt skulle byggas ut i landstingskommunernas regi som en del av den normala verksamheten vid mödra- och barnavårdscentraler samt BB. Föräldrautbildningen skall bl.a. förmedla kunskap i frågor om hur det fysiska och psykiska tillståndet påverkas under graviditet, förlossning och tiden närmast efter förlossning, fostrets utveckling, förebyggande hälsovård och det stöd som samhället kan erbjuda blivande och nyblivna föräldrar.

Den år 1973 tillkallade barnomsorgsgruppen framlade år 1980 sitt slutbetänkande (SOU 1980:27) Barn och vuxna.

I slutbetänkandet behandlades frågor om föräldrautbildning under barnets förskole- och skolår samt föräldrautbildning som når alla i samhället. Bl.a. föreslogs studieförbunden och de frivilliga organisationerna få en huvuduppgift i vad gällde diskussionsgrupper samt studier och olika gemensamhetsarrangemang för föräldrar och för föräldrar och barn. Betänkandet ledde emellertid aldrig till något förslag från regeringen.

Här kan vidare nämnas att enligt 4 kap. 10 § lagen om allmän försäkring det för barn mellan 4 och 12 år utgår tillfällig föräldrapenning 2 dagar per barn och år till föräldrar som vill besöka sitt barn på daghem, fritidshem, förskola eller skola eller delta i föräldrautbildning, s.k. kontaktdagar.

Statsrådet Bengt Lindqvist besvarade den 9 februari 1987 en interpellation om föräldrautbildning (snabbprot. 1986/87:67 anf. 8–12). Statsrådet sade sig dela interpellantens åsikt att föräldrar behöver kunskaper och stöd även efter det att barnet lämnat spädbarnsstadiet för att kunna fungera i sin fostrarroll. Statsrådet hänvisade vidare till att det i princip är landsting och kommuner som via barnavårdscentraler, barnomsorg och skola bedriver föräldrautbildning, men att i många fall den kommunala verksamheten kompletteras med insatser från frivilligorganisationer.

Enligt statsrådet Lindqvists mening har förskolan en viktig funktion att fylla när det gäller föräldrautbildning för föräldrar till barn i förskoleåldern. Inom förskolans olika verksamhetsformer får föräldrar en naturlig kontaktpunkt att diskutera sina barns utveckling och behov tillsammans med kunnig personal. Statsrådet Lindqvist ville särskilt peka på den snabba utveckling av

den öppna förskolan som skett. Vidare uppgav han att regeringen från anslaget för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen beviljat medel till ett tjugotal projekt som handlar om föräldrautbildning. Detta ansåg han visa vilken vikt regeringen fäster vid detta område. När det gäller formerna för föräldrautbildning måste de enligt statsrådet anpassas till de lokala förutsättningarna i kommuner och landsting. Självfallet är det också bra om frivilligorganisationer – bildningsförbund, föräldraföreningar och andra organisationer – deltar i arbetet, anförde statsrådet. Avslutningsvis uppgav han att han avsåg att tillsammans med skolministern diskutera om ett samlat initiativ beträffande föräldrautbildning under förskoleperioden och skoltiden är möjligt och motiverat.

Utskottet har erfarit att något sådant samlat initiativ ännu inte har kommit till stånd.

Under anslaget till kommunal barnomsorg inräknas bidrag till fortbildningsinsatser (för budgetåret 1988/89 2,5 milj. kr.). En studie beträffande fortbildning av personal inom barnomsorgen (socialstyrelsens PM 168/87) utförd inom ramen för en kartläggning och analys av personalfortbildningen inom barnomsorgen visar att utbildning angående barn i kris är vanligt förekommande. Det kan anmärkas att socialstyrelsen nyligen har erhållit ett uppdrag avseende utvärdering av socialtjänstlagen. Uppdraget omfattar bl.a. utbildningsinsatser för berörda personalkategorier.

Två motioner liknande de nu aktuella behandlades våren 1987 utförligt av utskottet i betänkandet SoU 1986/87:36 s. 6 f.

Utskottet, som avstyrkte motionerna, underströk bl.a. vikten av en fortsatt utveckling av föräldrautbildningen under olika skeden av barnets uppväxt. Frågan om föräldrautbildning för föräldrar till något äldre barn befanns dock redan vara aktualiserad hos regeringen och påkallade därmed ingen åtgärd av riksdagen.

Vid riksmötet dessförinnan förklarade utskottet i anslutning till en motion med samma innehåll som den nu aktuella motion So613 yrkande 2 att utskottet delade uppfattningen att föräldrautbildning är ett viktigt led för att underlätta för föräldrar, inte minst för dem som är ensamstående, att tillgodose sina barns behov och ge barnen ökad trygghet i vardagen. Utskottet kunde emellertid inte ställa sig bakom ett uttalande i enlighet med det då aktuella motionsyrkandet, som därför avstyrktes (SoU 1985/86:30 s. 17–18).

Utskottet kan konstatera att det föreligger en bred samstämmighet i fråga om vikten av insatser på området. Det är därför beklagligt att något samlat initiativ ännu inte kommit till stånd. Utskottet förutsätter att man inom regeringskansliet fortsätter ansträngningarna att undersöka hur föräldrautbildningen kan utvecklas och stimuleras. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna So610 (c) och So639 (m). Yrkandet i motion So613 (c) yrkande 2 avstyrks på de grunder utskottet anfört tidigare.

Inte heller i fråga om sådana utbildningsinsatser som begärs i motion So270 (c) yrkande 1 kan det anses påkallat med något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks därför.

I *motion So605 av Grethe Lundblad och Lena Öhrsvik (båda s)* yrkas dels att

regeringen ges till känna vad i motionen anförts om behovet av att familjerådgivningen utvecklas samt att föräldraverksamhet och föräldrautbildning utökas inom barnomsorg och skola *(yrkande 2)*, dels att regeringen ges till känna vad i motionen anförts om behovet av en utvärdering av den uppsökande och förebyggande verksamheten för barn som utsätts för olämpliga uppväxtförhållanden *(yrkande 1)*. Motionärerna anför att socialstyrelsen bör få i uppdrag att snabbt utvärdera hur uppsökande och förebyggande insatser har utvecklats i kommunerna samt om föräldraverksamhet med gruppsamtal pågår i barnomsorg och barnhälsovård samt om mera föräldrakontakt utvecklats i skolorna.

Familjerådgivningen behandlades våren 1987 i betänkandet SoU 1986/87:22. Utskottet beslutade därvid att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna att den skyndsamt borde ta upp frågan om hur familjerådgivningsverksamheten skall tryggas. Riksdagen beslutade enligt utskottets hemställan.

Regeringen uppdrog i beslut den 14 januari 1988 åt socialstyrelsen att genomföra en bred utvärdering av socialtjänstlagen, vari bl.a. ingår en genomgång av lagens praktiska tillämpning beträffande barn och ungdom, särskilt de utsatta grupperna. Även familjerådgivningen skall ses över inom ramen för uppdraget. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 januari 1990.

Utskottet vill betona det angelägna i de frågor som tas upp i motion So605 (s). Familjerådgivningen är av stort värde. Utskottet vidhåller att regeringen skyndsamt bör ta upp frågan om hur verksamheten skall kunna tryggas. Detta bör ges regeringen till känna med anledning av motion So605 (s).

Utskottet hemställer

1. beträffande *föräldrautbildning*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:So270 yrkande 1, 1987/88:So610, 1987/88:So613 yrkande 2 och 1987/88:So639,

2. beträffande *familjerådgivning m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So605 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 15 mars 1988

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Erik Janson (s), Stina Gustavsson (c), Claes Rensfeldt (s) och Karin Falkmer (m).

1. Skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall (punkt 2 mom. 1 i hemställan)

Daniel Tarschys och Per Arne Aglert (båda fp) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Motionsyrkanden med" och slutar "So236 (fp) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns starka skäl för att genom skyddsombud söka minska skadorna bland barn. Härför talar bl.a. resultaten i ett projekt med lokalt skadeförebyggande arbete i Falköping där andelen småbarnsföräldrar med intresse för att förebygga barnolycksfall ökade från 15 % till 65 % samtidigt som antalet skador bland barn upp till tre års ålder halverades. Föräldrar bör alltså i enlighet med vad som föreslås i motionen kunna utbildas till barnskyddsombud. Det bör ankomma på regeringen att närmare besluta om formerna för en sådan utbildning. Vad utskottet här anfört med anledning av motion So236 yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So236 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Handlingsprogram för barn i storstadsmiljö (punkt 2 mom. 3 i hemställan)

Rosa Östh och Stina Gustavsson (båda c) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Vid behandlingen" och slutar med "So270 (c) yrkande 2 avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Även utskottet anser att det är viktigt att beakta de speciella problem som storstadsmiljön kan medföra för barn och ungdomar. Såsom framhålls i motion So270 (c) yrkande 2 krävs åtgärder såväl på övergripande plan som på detaljområden för att förbättra barns och ungdomars situation i samhället. Barnmiljörådet, som är ett organ med parlamentariskt inslag, har till uppgift att handlägga frågor rörande bl.a. barns miljö i vid bemärkelse. Utskottet delar motionärernas uppfattning att regeringen bör låta barnmiljörådet utarbeta ett samlat och övergripande handlingsprogram för att förbättra barns och ungdomars villkor. Motionen tillstyrks alltså.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa:

3. beträffande *handlingsprogram för barn i storstadsmiljö*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So270 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Inga Lantz (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Det är viktigt" och slutar med "och So638 (c)" bort ha följande lydelse:

Det är viktigt att adoptionskostnaderna för de enskilda inte stiger till nivåer där många av ekonomiska skäl tvingas avstå från adoption. Staten har, som utskottet tidigare framhållit, ett ansvar för utvecklingen på området. Det kan konstateras att de genomsnittliga adoptionskostnaderna stigit kraftigt under 1980-talet. För att förhindra att ekonomiskt svaga grupper utestängs från möjligheten att adoptera och att adoptivbarn inte får syskon anser utskottet att ett bidrag till adoptionskostnader bör införas från den 1 januari 1989. Bidraget bör uppgå till högst 20 000 kr. vid varje adoptionstillfälle. Bidraget bör inte vara skattepliktigt. Ett sådant bidrag bör beslutas redan nu. Utskottet tillstyrker således motion So624 (vpk) och avstyrker övriga motioner.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *bidrag till adoptioner*

a) att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So624yrkande 1 och med avslag på motionerna 1987/88:So604, 1987/88:So608, 1987/88:So611, 1987/88:So616, 1987/88:So637 yrkande 2 och 1987/88:So638 antar följande förslag till lag om bidrag till adoptionskostnader vid adoption av utländskt barn:

Förslag till
Lag om bidrag till adoptionskostnader vid adoption av utländskt barn

1 § I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidrag av allmänna medel till kostnader för adoption av utländskt barn.

2 § Bidrag utgår till den eller de som erhållit tillstånd av svensk domstol till adoption och som när tillståndet meddelades var bosatta i Sverige.

3 § Bidrag lämnas inte, om

a) adoptionen har avsett eget eller makes barn eller makes adoptivbarn;

b) adoptionen avser barn från de nordiska länderna;

c) barnet vid tiden för prövning av ansökan lämnat Sverige för att varaktigt bosätta sig utomlands.

4 § Bidrag lämnas efter ansökan. Ansökan skall ske inom ett år efter rättens tillstånd till adoption.

5 § Bidraget utgår för varje barn som adopteras med belopp som motsvarar de kostnader som visats vara direkt föranledda av adoptionen, dock högst med 20 000 kr.

6 § Med svensk domstols tillstånd jämställs i denna lag beslut av statens nämnd för internationella adoptionsfrågor om godkännande av utländskt adoptionsbeslut eller att utländskt beslut skall gälla i Sverige enligt förordningen (1976:834) om prövning av utländskt beslut om adoption.

7 § Regeringen utfärdar närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989 och är tillämplig i fråga om adoptioner vartill rättens tillstånd eller i sammanhanget jämförligt beslut av statens nämnd för internationella adoptionsfrågor meddelats efter denna dag.

b) att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So624 yrkande 2 till *Bidrag till adoptioner* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 31 200 000 kr.

4. Föräldrautbildning (punkt 4 mom. 1 i hemställan)

Rosa Östh och Stina Gustavsson (båda c) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet kan" och slutar med "anfört tidigare" bort ha följande lydelse:

Barnets utveckling och förändrade beteende skapar onödig oro hos de föräldrar som inte kan dela denna oro med andra. Den föräldrautbildning som genomförts har visat sig fylla ett stort behov. Det är därför olyckligt att denna verksamhet inte utvecklats på det sätt som var avsett.

Denna utbildning är naturligtvis viktig under nyföddhetsperioden, men behovet finns även under de följande barnaåren.

Den öppna förskolan uppfyller inte de krav som ställdes på föräldrautbildningen. Förskoleverksamheten fyller inte heller den funktion som föräldrautbildningen skulle stå för.

Det krävs alternativ som passar olika föräldrars barnomsorgsformer. Även för den som vårdar egna barn i hemmet eller arbetar som familjedagmamma måste det kunna ges möjligheter till denna viktiga verksamhet.

Därför bör det skapas förutsättningar för föräldrautbildning även för familjer med barn efter spädbarnsperioden.

Fram till dess bör i varje fall den första delen av föräldrautbildningen kunna erbjudas alla blivande och nyblivna föräldrar. Här är variationerna stora över landet. Detta är beroende av de olika landstingens intresse av att satsa resurser på utbildning av handledarpersonal samt att ge dessa möjlighet att fullfölja sina uppgifter.

Det finns därför starka skäl att följa upp det beslut om riktlinjer för föräldrautbildning som riksdagen antog 1979.

Vad utskottet nu anfört bör med anledning av motion So610 (c) ges regeringen till känna. Därigenom får syftet med motionerna So613 (c) yrkande 2 och So639 (m) anses tillgodosett, varför motionerna avstyrks.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *föräldrautbildning*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So610 samt med avslag på motion 1987/88:So270 yrkande 1, motion 1987/88:So613 yrkande 2 och motion 1987/88:So639 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Familjerådgivning m.m. (punkt 4 mom. 2 i hemställan)

Evert Svensson, Anita Persson, Gunnar Ström, Aina Westin, Ingrid Andersson, Erik Janson och Claes Rensfeldt (alla s) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "So605 (s)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill betona det angelägna i de frågor som tas upp i motion So605 (s). Då riksdagen förut uttalat att frågan om hur familjerådgivningsverksamheten skall kunna tryggas skyndsamt skall tas upp, utgår utskottet från att socialstyrelsen kommer att behandla denna fråga med förtur. Syftet med motionen får härigenom anses tillgodosett. Utskottet vill även hänvisa till vad som ovan anförts om föräldrautbildningen. Motionen avstyrks således.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa:

2. beträffande *familjerådgivning m.m.*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So605.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Propositionen 2
1. F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan 2
2. F 3. Barnmiljörådet 2
Motioner 2
Utskottet 2
3. F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor 6
Motioner 6
Utskottet 6
4. Föräldrautbildning m.m. 9
Motioner 9
Utskottet 9
Reservationer 13
1. Skyddsombud för bekämpande av barnolycksfall (punkt 2 mom. 1 i hemställan) av fp 13
2. Handlingsprogram för barn i storstadsmiljö (punkt 2 mom. 3 i hemställan) av c 13
3. Bidrag till adoptioner (punkt 3 mom. 1 i hemställan) av vpk 14
4. Föräldrautbildning (punkt 4 mom. 1 i hemställan) av c 15
5. Familjerådgivning m.m. (punkt 4 mom. 2 i hemställan) av s 16